

MALI PRILOG POZNAVANJU PRILIKA U ŠUMARSTVU LIKE U DRUGOJ POLOVICI XIX ST.

A CONTRIBUTION TO ASSESSING THE CONDITIONS IN THE FORESTRY
OF LIKA IN THE SECOND PART OF THE 19TH CENTURY

Frane GROSPIĆ*

SAŽETAK: Polovicom pretprošlog stoljeća, uloga Vojne krajne nakon više od tri stoljeća postojanja gubi svoju funkciju, te pod stalnim pritiskom Hrvatskog sabora dolazi do njenog razvojačenja (1873. g.) i sjedinjenja sa Hrvatskom (1881. g.). Nesređeni imovinski odnosi u posjedovanju zemljišta i šuma imaju vrlo štetne posljedice na odnose stanovništva, koje se poziva na stečena pravoužitnička prava. Poseban problem postojao je u području Like, a podudarao se s površinom pod upravom Ličke regimente, gdje ukidanjem "prava služnosti" iz 1871. g. i osnivanje imovnih općina nije nikada u praksi provedeno. Krajišnici ne prihvaćaju podjelu šuma (segregaciju) i nastavljaju nepovlasno koristiti drvo iz državnih šuma. Provodeći svoje administrativne mjere Austro-Ugarska nastoji uvesti red organizirajući šumarsku službu i čuvanje šuma. U nedostatku stručnih osoba dovode se u javne službe mnogi školovani ljudi iz ostalog dijela monarhije.

Jedan dokument evocira na to vrijeme i prilike koje su vladale u odnosima šumarstva, sudstva i lokalnog stanovništva.

Ključne riječi: pravoužitnici, sud, počinitelj, šumarija, imovna općina

UVOD

Poznavanje šumarske prošlosti Like dosta je šturo, a posebno se to odnosi na istočni dio Like i Krbavu. Poznato je da u ovom dijelu Like (za razliku od područja pukovnije Otočac) nikad nije u praksi provedena podjela šuma na državne i šume imovne općine. Zapravo, ta je podjela bila administrativno donešena, ali su zastupnici pravoužitnika odbili potpisati "diobenu odluku" zbog lošeg stanja, nepristupačnosti terena i pomanjkanja sredstava za poslovanje iz prihoda (M. Vukelić, Šum. list 9/10 2000. g.).

U ovakvim okolnostima pravoužitnici su željeli svoja prava ostvariti u državnim šumama, što im je osporavano, jer su njihova prava bila administrativno ograničena samo na šume koje su diobom iz 1980. g. trebale pripasti imovnoj općini.

Ratovi, česta mijenjanja šumarske organizacije, sečenje šumarskih ureda i nebriga, učinili su da je ostalo malo dokumenata koji bi mogli vjerodostojno posvjedočiti o stanju u šumarstvu toga razdoblja. Kao primjer navodim kazivanje izvjesnog Mileusnića iz D. Lapca (lugar ili otpremnik) koji se sjeća da je u dvorištu šumarije poslije II svjetskog rata tri dana spaljivana stara dokumentacija, koja po tadašnjoj logici nije služila ničemu, tim više što je, kaže on, bila dobrim dijelom pisana na njemačkom jeziku.

Prilikom rušenja stare kuće u Gospiću 1970. g., među mnoštvom papira pronašao sam i jedan dokumenat koji je s još nekim službenim papirima mog pradjeda šumara Ferdinanda Grospića "zalutao" među obiteljske papire. Možda je to zbog toga što je dokument iz kasnog doba njegovog službovanja, pa obzirom da je tada već živio u Gospiću, nosio je dio dokumentacije sa sobom. Taj papir, koji sam tada izdvojio i sačuvao ponukao me da iznesem ovaj prilog poznavanju prilika u šumarstvu toga vremena u tom prostoru.

* Frane Grospić, dipl. ing. šum., Zagreb

Odnosi sudstva, šumarstva i lokalnog stanovništva

Austro-Ugarska administracija već je sredinom pretprošloga stoljeća intenzivnije sređivala upravne poslove, što se očitovalo u sudstvu, sređivanju zemljišnih knjiga i organiziranju upravljanjem šumama. U tom dijelu Like osnovane su državne šumarske uprave u D. Lapcu i Udbini, a postojale su i u ostalim dijelovima Like.

Šumarsko osoblje imalo je problema s lokalnim stanovništvom, koje je dugogodišnjim pravoužitničkim nasljedem steklo navike da nepovlasno sječe šume, i to ne samo na dijelu koje je trebalo pripasti imovnoj općini. Lugari su čuvali prevelike površine, a prijavljene štete

sud je kažnjavao preblago. Ovdje je opisan slučaj koji je predmet sudske presude kao posljedice prijave lugara.

Kraljevska šumarija u Udbini (kao adresa spominje se i Mutilić, selo u neposrednoj blizini Udbine) tužila je kraljevskom kotarskom sudu u Korenici, na temelju prijave lugara Božanića, Isu i Đukana Dotlića za počinjenu šumsku štetu.

Šumariju zastupa kraljevski šumar Ferdinand Grospić¹), a kotarski sud kraljevski sudac dr. Ladislav Balogh²).

Obzirom na interesantnost sadržaja i jezika, navodim dokument u cijelosti:

Broj 1674 kz

prepis

OSUDA U IME NJEGOVA CES. I KR. APOŠTOLSKOGA VELIČANSTVA!

Kralj. kot. sud u Korenici u prisutnosti kr. kot. sudca Dra Ladislava Balogha kao predsjedatelja, Rade Žigića kao perovođe Bože i Stanka Drakulića kao prisežnika u stvari kaznenoj proti Isi, Gjukanu Dotliću radi prekršaja po § 460 kz

uslijed prijave učinjene po lugu Božaniću

sudio jest:

1. Iso Dotlić, k broj 102 iz Klašnjice, 30 god. star, pravoslavne vjere, oženjen, otac 2 djece.
2. Gjukan Dotlić k broj 102 iz Klašnjice, 17god. star, pravoslavne vjere,

¹ Ferdinand Grospić (u starijim papirima Grosspitsch) rođen je 1828. g. u Kraljevu Polu (danas dio Brna) u Moravskoj. Nakon školovanja u Češkoj i Austriji 1860. g. dolazi kao šumar sa djelom obitelji u Liku. Službovao je u D. Lapcu i Udbini, a vjerojatno i u drugim djelovima Like. Umro je u Gospiću 1915. g. gdje je i sahranjen.

² Dr. Ladislav Balogh po kazivanju dr. Marijana Balogha iz Zagreba je vjerojatno njegov pradjed (jer i djed je dr. Ladislav) koji je u tim vremenima došao u Liku od Nitre iz Slovačke.

krivi su, što su dne 14. rujna 1888. u državnomu šumskom srezu Šmanjkovac zvanom nepovlastno si drvo suho sakupljali i time počinili prekršaj suprot sigurnosti vlasništva označen u § 460 kz. te se stoga odsdjuju po istom ovom § uporabom § 266 kz. na kazan od svaki 24 sata zatvora, zatim po § 330 kp solidarno na naknadu troškovah, kaznenog postupanja a ovršenja kazni svaki za se, koji se troškovi zbog pomanjkanja imovine neutjerivim proglašuju, dočim se kralj. šumarija na Udbini sa odštetnim zahtjevom od 8 for. 24 krajc. odpučuje na put pravde

RAZLOZI

Lugar Samojlo Božanić prijavio je Isu i Gjukana Dotlića, da ih je dne 14 rujna 1888 u državnoj šumi Šmanjkovac zvanog zatekao, kraj jedne jur posječene jelve.

Obtuženici pako priznavaju, da ih je lugar u šumi ulovio, kraj jedne posječene jelve nu da su tamo gnjilo drvetje sakupljali, te da oni upitne jelve posjekli nisu, pak uvaživ, da niti lugar u prijavi navadja da su obtuženici posjekli, pa uvaživ, da ovi ne priznaju, da su to počinili to ih je sud na temelju njihova priznanja jedino krivim proglasio, što su nepovlastno u šumu išli navodno gnjilo si drveće sakupljati, a niti lugar ne navadja, da je kakovu gradju kod njih uhvatijo.

Kod odmjere kazni uvažijo je sud dosadanju neporočnost, zatim počinjenje manje štete pak je sudio na kazan kao u osudi.

Pošto se glede odštete pako uvjeriti mogao nije, te je kralj. šumariju sa istom po § 307 kp na put pravde odputiti morao.

Osuda o naknadi troškovah kaznenog postupanja i ovršenja kazni temelji se na § 310 i 330 i 332 kp-

Kralj. kotarski sud u
Korenici dne 19. studena 1888.

Balog vr. Žigić v.r.

Kralj. kotarski sud u
Korenici dne 19 studena 1888.

Kosanović

Okrugli pečat: kraljevski kotarski sud u Korenici

Broj 1679 kz

Slavnoj kralj. šumariji na Udbini

Osuda u ovjerovljenom prepisu dostavlja Vam se znalja radi

Kralj. kotarski sud u Korenici 19 studena 1888.

Upravitelj suda

Balogh

Broj 853

Prim. dne 25. studena 1888.

Grospić šumar

Sl. kralj kot. sudu u Korenici

Lugar prijavitelj valuje da je jelovo stablo u svojem srezu zametio posečeno, pak da je vrebajući na počinitelja toga kvara zatekao, ovde označene prijavitelje, da isto stablo izradjuju nu na suočenje k razpravi da pozvat nebijaše, pak se moli, da se nova razprava na temelju toga započne i na istu lugar prijavitelj pozove te nakon toga uspeh razprave amo saobćiti izvoli.

Mutilić 2. sečnja 1889.

Grospić kr. šumar

Prim: 4 siečnja 1889.

Broj 17 kz 1888/485

Odluka

S razloga, jer sam lugar u prijavnici navadja, da je stablo od prije posječeno bilo.

pa s razloga, jer lugar prijavitelj nemože utvrditi da su okrivljeni stablo posjekli.

pa uvaživ, da stablo jur posječeno neima one vrijednosti kao stojeće,

pa uvaživ, da § 422 kz priznaje samo 2 slučaja obnove i to ako je okrivljeni riješen obtužbe, pa se nadje novih dokaza, iz kojih se razlogom očitovati može, da će biti osuđen i ako je tko odsuđen, pa doprinese dokaza, kojim može svoju nevinost posvjedočiti,

a nepriznaje obnove radi privatno pravnih tražbina

to se molba odbija

Kralj. kotarski sud u Korenici dne 7. sječnja 1889.

Upravitelj suda

Balogh

Kraljevskoj šumariji u Mutiliću

Broj 853

Prim dne 21. veljače 1889.

Grospić šumar

Priziv prijavljen dne 18
Po
Priziv izveden dne 18
Izvedba prizivnih razlogah prileži pismeno pod:
Kazan ovršena dne

Priziv nije prijavljen niti održan, a podataka o izvršenoj kazni u ovom dokumentu nema.

Očito je da je sud iskoristio nedorečenost u prijavi lugara (koju doduše u izvornom obliku ne poznamo) i donio presudu samo na bazi blagog prekršaja "nepovlasno si drvo suho sakupljali", dok se ustvari radilo o poseječenom jelovom stablu. Lugar ih nije vidio da sijeku stablo, ali ih je vidio da izrađuju to stablo. Sklonost suda da formalno završi ovu prijavu blagom kaznom očita je. Na inzistiranje šumara za suočenje lugara i počinitelja sud koristi odredbe KZ za obustavu daljnjeg postupka.

S druge strane važno je znati da je Lika tada bila gusto naseljena (gotovo 4 puta više stanovnika nego danas), te da su socijalne prilike bile teške, a stočarstvo i eventualna prodaja drveta jedini prihodi. U ovakvim okolnostima lugari (koji su bili uglavnom domaći ljudi) teško su izlazili na kraj sa počiniteljima šumskih šteta, tim više što su lugarski srezovi bili veliki (lugar na konju čuvao je 100 000 jutara, a lugar pješak 10 000 jutara).

Gusta naseljenost, velik broj stoke, a posebno ovaca i koza, za koje se morala pripremiti zimska prehrana dobrim dijelom kresanjem grana i prevršavanjem stabala, zatim upotreba otvorenih ognjišta koja su trošila velike količine ogrijeva, prouzrokovala je devastaciju šuma pretvaranjem šumskog zemljišta u pašnjake, a visokih šuma u panjače.

ZAKLJUČAK:

Saznanja o stanju šumarstva Like u XIX stoljeću su zbog pomanjkanja izvorne dokumentacije dosta nepouzdana. Ratovi, seobe, politička previranja i odnos lokalne vlasti prema šumarstvu učinile su da su šumarske arhive uglavnom uništene, a vrijedni dokazi o radu šumarskog osoblja nestali.

Zbog toga i mali trag u prošlost može omogućiti da se proširi saznanje o odnosima i stanju iz ne tako davne prošlosti šumarstva.

Posebno je oskudno poznavanje stanja i organiziranosti šumarstva u ovom (istočnom) dijelu Like. Postojanje šumske uprave u D. Lapcu navodi se u literaturi češće, dok se Udbina gotovo i ne spominje. Iz dokumenta u ovom članku evidentno je, da je na Udbini postojala šumarska uprava pod punim nazivom "Kraljevska državna šumarija", koja se protezala skroz do Korenice (Klašnica se nalazi blizu Korenice), a možda je obuhvaćala i područje Korenice. Šumarija je očito imala organiziranu lugarsku službu i uređ, što se vidi po dopisivanju, prijemu i otpremi pošte.

Ovakvo stanje, koje je u ovom dijelu Like bilo gore nego drugdje, dovelo je vremenom do obezvređivanja velikih šumskih površina, što je onemogućilo provedbu "diobene odluke" u praksi.

Iako relativno velike površine (55 000 ha) Lička imovna općina bila je sastavljena od nekvalitetnih i nepristupačnih šuma, pa nije nikada prihvaćena od pravoužnitnika, koji su svoja prava nastojali ostvariti u državnim šumama. Kako su pak šumske uprave gospodarile svim površinama, nastojale su usmjeriti potrošnju stanovništva na površine koje su diobom iz 1880. g. trebali pripasti imovnoj općini.

Iz tih razloga došlo je do povećanih šumskih šteta u državnim šumama koje šumarsko osoblje nije moglo u potpunosti spriječiti. Stanje na površinama imovne općine bilo je još mnogo gore, jer je nadležnost šumskih uprava za kontrolu i čuvanje ovih površina bila formalna.

Lošem stanju u šumarstvu sigurno je doprinjelo i odnos sudstva, koje je uvažavalo dugogodišnje pravo servituta krajišnika i socijalne prilike stanovništva.

Zbog teškog socijalnog položaja, stanovništvo ovoga područja uglavnom je orijentirano na stočarstvo i koristi od šume. Brojna stoka ne samo da je boravila i pasla po šumama (pogotovo na površinama namijenjenim imovnoj općini), već je za nju trebalo pripremiti granjevinu za zimsku prehranu, jer je za taj broj stoke košanica bilo premalo. Otvorena ognjišta uzrok su velike potrošnje ogrijevnog drveta, koje se sjeklo uglavnom u blizini naselja.

Loše navike stvorene dugogodišnjim korištenjem pravoužitničke opskrbe drvom uzrok su čestih šumskih šteta, koje sud kažnjava preblago.

Ovakvo stanje, nedefinirano i u praksi neprovedena administrativna podjela, nepovoljno su djelovali na kvalitetu državnih šuma, i onih namijenjenih imovnoj općini, što je bilo posebno naglašeno u ovom dijelu Like.

LITERATURA:

- Kauders, A. 1983: Povjest šumarstva, Šumarska enciklopedija strana 81-86.
- Piškorić, O. 1983: Povjest šumarstva, Šumarska enciklopedija strana 81-86.
- Vojna krajna, Opća enciklopedija leksikografskog zavoda, strana 566, izdanje 1969. g. Zagreb.
- Vukelić, M. 2000: Otočka imovna općina, Šumarski list 9/10, strana 533-547.

SUMMARY: In mid-nineteenth century, after over three centuries of existence, the Military Border lost its function. As a result, due to constant pressure by the Croatian Parliament, it was demilitarised (1873) and united with Croatia (1881). Unsettled land and forest property relations had detrimental effects on the relationships among the people, who resorted to acquired rights of usufruct. The problem was especially prominent in the Lika area, which coincided with the area under the management of the Lika Regiment. After the abolition of the "usufruct" from 1871, landed municipalities were never established in practice. The settlers of the Military Border did not accept forest segregation and continued to use the timber from state forests. In carrying out their administrative measures, the Austro-Hungarian Empire attempted to restore order by organising forestry services and introducing forest surveillance. A number of trained people from other parts of the Monarchy were brought into the public service since the local expert personnel were lacking.

This period and the prevailing conditions in the relations among the forestry, the judiciary and the local population are evoked in one document.

Key words: usufruct holders, court, perpetrator, forest enterprise, landed municipality